

Foto: Åsa Westlund

JANUARIBARN mer framgångsrika

De som är födda tidigt på året är lite mer framgångsrika inom många områden. Det gäller till exempel skolbetyg och inom fotboll och ishockey. Däremot lever de som är födda sent på året lite längre.

Det svenska barnafödandet varierade länge enligt ett tydligt mönster. Under årets första två månader föddes jämförelsevis få barn. Därefter nådde födslotalen en topp i mars-april för att sedan sakta men säkert sjunka under resten av året. I november och december nådde barnafödandet sina lägsta nivåer. På senare tid har det skett en förändring av det här mönstret. Under 2000-talet har juli seglat upp som den månad då flest barn föds. År 2003 föddes för första gången flest barn då.

Och under samtliga av de senaste tre åren har juli varit den månad när barnafödandet nått sin topp.

Samtidigt är det inte några stora förändringar som har skett. Födelsemönstret har snarare utvecklats så att barnafödandet numera har en enda lång topp från mars till augusti. Under perioden november till februari är det fortfarande lågsäsong.

FÖR ATT FÖRSTÅ varför mönstret ser ut som det gör måste vi backa bandet nio

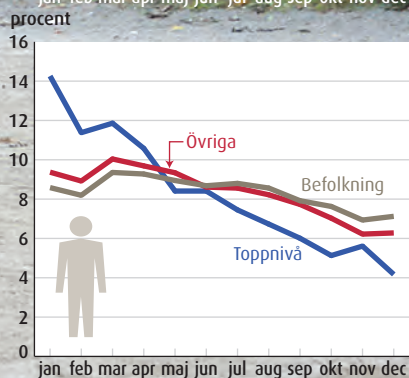
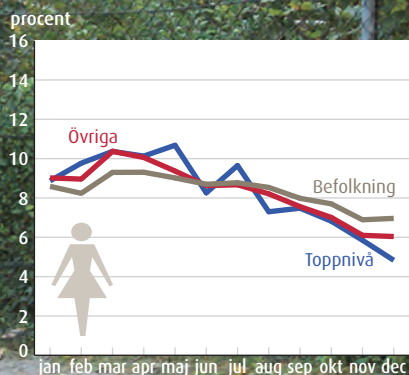
månader. Att barnafödandet är högre i mars och de därpå följande månaderna beror helt enkelt på att många barn blir till under sommarmånaderna. Vad det i sin tur beror på finns det flera förklaringar till. En sådan förklaring är att vår hormonproduktion påverkas av dagsljuset. De ljusa sommarnätterna gör på så vis att vi är mer fruktsamma under den tiden på året. Sommaren är även en tidsperiod då många har semester och därmed har mer tid att ägna sig åt varandra.

Anledningen till att det på senare år har blivit vanligare med födselar i juli tros vara att vi i allt högre grad planerar när på året vi vill få barn. Många blivande föräldrar ser helt enkelt fördelar med att föda på sommaren och försöker att planera därefter.

Att barnafödandet varierar över året påverkar naturligtvis planeringen för landets

Elitspelare ofta födda tidigt på året

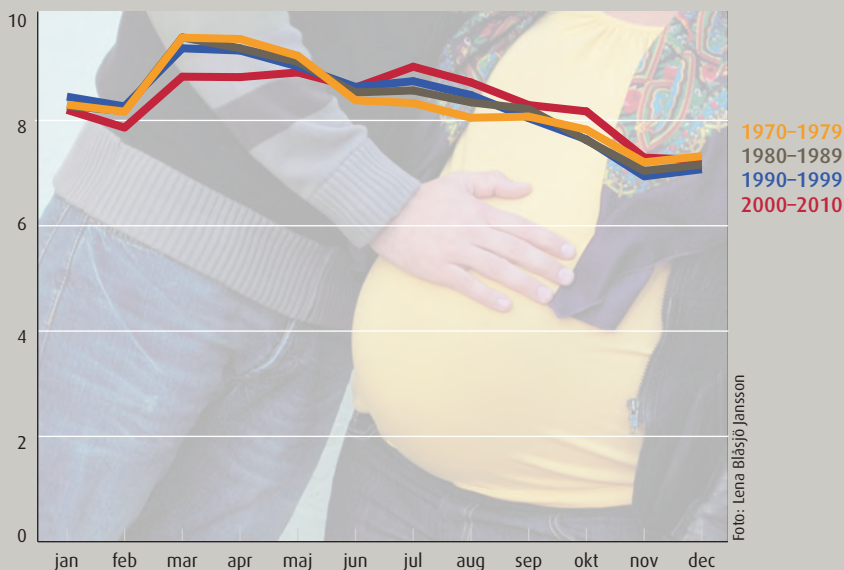
Fotbollsspelare, elit och övriga, samt befolkningen i åldern 12–17 år, efter födelsemånad

Killar som är födda tidigt på året är överrepresenterade bland unga fotbollsspelare på toppnivå i Sverige. Bland tjejer finns samma mönster men skillnaderna är mindre.

Flest barn föds på våren och sommaren

Andel födda per månad 1970–1979, 1980–1989, 1990–1999 och 2000–2010

Under 2000-talet har juli varit den månad då det fötts störst andel barn. Tidigare var det en topp i mars och april. I november och december föds minst barn.

förlossningskliniker, men har det någon påverkan på huvudpersonerna i sammanhanget, det vill säga barnen? Ja, det finns faktiskt en stor mängd internationell forskning som visar att det har betydelse. De som är födda tidigt på året är lite mer framgångsrika i en rad avseenden, inte minst inom idrott. Hittar vi samma resultat om vi studerar svenska data?

LÅT OSS BÖRJA MED att se hur det ser ut i idrottens värld. Med omkring en halv miljon aktiva utövare måste fotbollen anses vara Sveriges nationalsport. Framför allt har fotbollen en väldigt stor ungdomsverksamhet, och det både bland killar och bland tjejer. Svenska Fotbollförbundet har centralt sammanställda uppgifter om licensierade fotbollsspelare från 12 års ålder. Om vi tittar på de fotbollsspelare som

är i åldern 12–17 år, så är det bland dem en något större andel födda tidigt på året än vad man kunde förvänta sig. Om man ser till åldersgruppen i sin helhet är det 26 procent som är födda under årets första kvartal, men bland fotbollsspelare är den andelen 28 procent. Det gäller både bland killar och bland tjejer. Även om skillnaderna inte är stora är de ändå tydliga.

De vi talar om här är inte de allra yngsta fotbollsspelarna. Det finns anledning att tro att de som fortfarande spelar när de är 12–17 år är lite duktigare än de som lagt av i yngre år. Man kan misstänka att den utslagningen förklarar att tidigt födda är något överrepresenterade bland de fotbollsspelare vi studerar. Den miss-tanken bekräftas när vi ser närmare på de i den åldersgruppen som spelar på toppnivå. Med toppnivå menar vi spelare som har

spelat i landslag, distriktslag eller i någon av de högsta två divisionerna på seniornivå. Bland killar som tillhör den gruppen är 38 procent födda första kvartalet, vilket är alltså 12 procentenheter mer än hur det ser ut i åldersgruppen i sin helhet. Det är framför allt januaribarnen som är kraftigt överrepresenterade bland de unga fotbollsskillarna på toppnivå. Bland fotbollstjejer finns samma mönster, men skillnaderna är där mycket mindre.

MOTSVARANDE RESULTAT går även att hitta i andra idrotter. Inom den internationella forskningen har ishockeyn lyfts fram som en idrott där det är en stor fördel att vara född tidigt på året. Inom ishockeyn är NHL den liga där de främsta utövarna

spelar. Varje år får lagen i NHL i turordning välja bland en ny årskull talanger som kommit fram och de kan välja spelare från alla världens länder. Av de svenska hockeyspelarna som är födda på 1970- och 1980-talen är det 301 killar som på det sättet har blivit utvalda. Bland dem är 39 procent födda under årets första kvartal, vilket kan jämföras med 26 procent bland samtliga killar i de åldrarna.

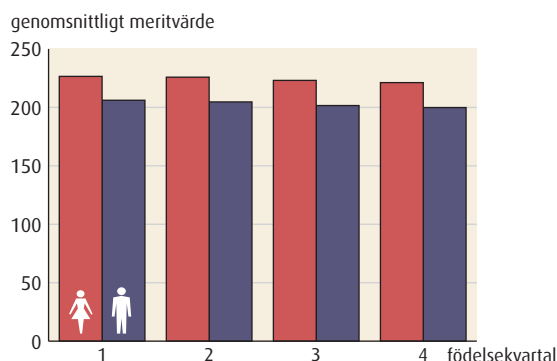
ATT DE SOM ÄR FÖDDA TIDIGT PÅ ÅRET är mer framgångsrika i idrott beror inte på födelsemånaden i sig. Förklaringen ligger i att vi delar in barn i grupper efter det kalenderår de är födda. Om killar eller tjejer börjar träna i ett visst lag så är de visserligen födda samma år, men de som är födda i januari är nästan ett år äldre än de som är födda i december. Och i en tid i livet när man växer och utvecklas kan ett års skillnad vara väldigt mycket. Den här utvecklingen gäller inte bara fysiken, utan även mognad på ett mer allmänt plan.

Det finns inom forskningen även teorier kring att dessa tidiga skillnader består och ibland även förstärks genom något som kallas Matteuseffekten. Namnet har sin bakgrund i Matteusevangeliet (25:29) där man kan läsa att: "Var och en som har, han skall få, och det i överflöd, men den som inte har, från honom skall tas också det han har." Teorin går alltså ut på att den som från början tillhör de duktigaste i en grupp gynnas av det. Detta kan ske genom att de får en förstärkt självbild, en mer betydelsefull roll i gruppen eller större uppmärksamhet. Inom idrotten kan det ta sig uttryck genom att de som är duktiga blir uttagna till fler matcher eller tävlingar och på så vis utvecklas i högre takt än de som låg lite efter redan i början.

BETYDELSEN AV NÄR PÅ ÅRET man är född märks även i skolans värld. Vi delar där in barn i skolklasser på motsvarande sätt som i idrotten och vi hittar också på motsvarande sätt resultatmässiga skillnader. Inom grundskolan har

Högre betyg bland vårbarn

Genomsnittligt meritvärde läsår 9 efter födelsekvartal, 2009
Födda i Sverige med födelseår 1993

Betygen sätts enligt en tregradig skala, Godkänd (10 p), Väl Godkänd (15 p) och Mycket Väl Godkänd (20 p). Meritvärdet kallas det värde som beräknas av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen. Således är 320 poäng det maxvärde en elev kan få.

på senare år betyg satts enligt en tregradig skala: godkänd, väl godkänd och mycket väl godkänd. Dessa betyg kan översättas i poäng och då motsvarar de 10, 15 respektive 20 poäng. Läger man sedan samman dessa poäng för varje elevs 16 bästa betyg så får man något som kallas elevens meritvärde. Om en elev har godkänt i alla dessa 16 ämnen har hon alltså 160 poäng. Meritvärdet kan maximalt uppgå till 320 poäng.

Bland de tjejer som gick ut nian för två år sedan hade de som var födda första kvartalet ett meritvärde som i genomsnitt var 5 poäng högre än de som var födda sista kvartalet. Det motsvarar ett betygssteg högre betyg i ett ämne. Bland killar var skillnaden lite större. De som är födda senare på året har alltså i genomsnitt lite sämre betyg. Och det mönstret kvarstår även om vi tar hänsyn till vilken utbildningsnivå elevernas föräldrar har.

De här skillnaderna i betyg i grundskolan återkommer även senare i utbildningssystemet. Exempelvis kan vi se att januaribarn är vanligare inom ett högstatusyrke som läkare än vad de är i befolkningen i övrigt.

ÄVEN OM VI SER TILL INKOMSTER

har de tidigt födda det lite bättre än de som kom till världen senare på året. Återigen är skillnaderna små och de varierar beroende på vilken grupp man väljer att studera, men de framträder likafullt. Bland män i arbetsför ålder har de som är födda de första två kvartalen på året en till två tusenlappar mer i medianinkomst per år än de som är födda senare på året.

Bland kvinnor är skillnaderna mindre.

Foto: Åsa Westlund

Födda på hösten lever längre

Genomsnittlig dödsålder efter födelsemånad för personer som avled 2000–2010

	Kvinnor	Män
Januari	81,9	76,4
Februari	81,7	76,5
Mars	81,6	76,1
April	81,3	75,8
Maj	81,2	76,0
Juni	81,4	75,7 ↓
Juli	81,1 ↓	75,9
Augusti	81,5	76,1
September	81,8	76,6
Oktober	81,7	76,4
November	81,9	76,6
December	82,0 ↑	76,7 ↑

Födda sent på hösten hade i genomsnitt levt omkring ett år längre än de som föddes på sommaren när de dog.

Högst var den genomsnittliga dödsåldern för de som var födda i december, lägst i juni och juli.

FAST KARRIÄR ÄR JU INTE ALLT här i livet. Hur ser det ut när det gäller hälsan? Vi kan undersöka det genom att se närmare på hur livslängden varierar beroende på när på året man är född. Bland dem som dog under 2000-talets första årtionde var det de som var födda i november och december som levde längst. De var när de dog i genomsnitt ett år äldre än de som hade fötts på sommaren. Även de som föddes under vintermånaderna januari och februari levde jämförelsevis länge. Däremot hade de som fötts någon av vårmånaderna mars, april eller maj en något lägre medelålder.

För att hitta orsakerna till dessa skillnader i dödlighet ska man kanske gå tillbaka i tiden? Det har nämligen visat sig att händelser tidigt i livet påverkar hälsan i ett längre perspektiv. Bland annat visar forskning att moderns tillgång till näring under graviditeten kan ha betydelse för barnets hälsa senare i livet. Många av dem som har avlidit under 2000-talet föddes på 1910- och 1920-talet. På den tiden kunde tillgången på mat i allmänhet, och utbudet av frukt och grönt i synnerhet, variera betydligt beroende på säsong. Mödrar som fick barn på hösten eller tidig vinter hade förmodligen i högre grad tillgång till frukt och grönsaker under graviditeten. De som fick barn på våren eller tidig sommar kan däremot ha upplevt längre perioder av näringsbrist.

Bland dem som fötts senare på 1900-talet har sådant armod under uppväxten varit betydligt mer sällsynt. Det är därför

mycket möjligt att de skillnader i livslängd vi kan se nu kommer att förändras längre fram i tiden. Och då kommer kanske de som är födda sent på året inte längre kunna få sin tröst i att de i alla fall lever lite längre.

VI HAR INOM EN RAD OMRÅDEN sett att de som är födda tidigt på året är jämförelsevis lite mer framgångsrika. Det ska naturligtvis understrykas att skillnaderna i de flesta fall är små. Samtidigt är det skillnader som beror på sådant som går att påverka. Att dela in barn i idrottslag och skolklasser efter kalenderår är ett alternativ bland många. Det är fullt tänkbart att dela in på andra sätt eller mindre grupper, som exempelvis halvårsklasser. Det finns även förespråkare för ett mer flexibelt förhållningssätt där barn på ett enklare sätt kan flytta upp eller ned en klass för att hitta en för dem lämplig nivå.

Även om vi här sett ett tydligt mönster är som sagt skillnaderna små och det finns gott om exempel på framgångsrika personer som är födda sent på året. Exempelvis är några av våra främsta idrottsstjärnor födda lite senare på året: Peter Forsberg är född i augusti och Annika Sörenstam och Zlatan Ibrahimovic är båda födda i oktober. ■

Om datamaterialet

Uppgifter om födsel och dödsfall är hämtade från SCB:s register över totalbefolkningen (RTB). Från SCB:s utbildningsregister har information om meritvärden i årskurs 9 hämtats. Uppgifterna avser år 2009. Information om inkomster kommer från SCB:s inkomst- och taxeringsregister (IoT) och avser inkomståret 2009.

Information om licensierade fotbollsspelare kommer från register hos Svenska Fotbollsforbundet (www.svenskfotboll.se). Uppgifter om ishockeyspelare kommer ifrån databasen Elite Prospects (www.eliteprospects.com). Vi är mycket tacksamma för den hjälp vi fått från båda dessa håll.

Lästips

Rapporten "Är det bättre att börja skolan tidigare?" tar, med ett annat angreppssätt, upp både skolresultat och inkomster beroende på ålder vid skolstarten. Den är skriven av Peter Fredriksson och Björn Öckert vid Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), se rapport 2006:12.

En bra översikt av förhållandet mellan när på året man är född och idrottsliga framgångar ges i artikeln "Unequal Competition as an Impediment to Personal Development: A Review of the Relative Age Effect in Sport" av Jochen Musch och Simon Grondin i *Developmental Review* nummer 21, år 2001.

Värt att nämna är också det första kapitlet i Malcolm Gladwells bok *Outliers* (Framgångsfaktorn i svensk översättning) som på ett lättfatt sätt tar upp betydelsen av att vara född tidigt på året.

Författare

Lotta Persson är född i januari och jobbar vid Prognosinstitutet, SCB. Richard Öhrvall är född i juli och arbetar vid Enheten för demokratistatistik, SCB.

Lotta Persson
tfn: 08-506 942 11
e-post: lotta.persson@scb.se

Richard Öhrvall
tfn: 08-506 941 58
e-post: richard.ohrvall@scb.se